

IONUȚ CIUTACU

***DREPT PRIVAT
ROMAN***

– Caiet de seminar –

Copyright © 2008, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

Editurii Pro Universitaria

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **Editurii Pro Universitaria**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CIUTACU, IONUȚ

Drept privat roman : caiet de seminar / asist. univ.

drd. Ionuț Ciutacu. - București : Pro Universitaria, 2009

Bibliogr.

ISBN 978-973-129-363-9

347(37)

INTRODUCERE

Capitolul I. OBIECTUL ȘI IMPORTANȚA DREPTULUI PRIVAT ROMAN

§ 1. Obiectul dreptului privat roman

Dreptul roman cuprinde totalitatea normelor de conduită, instituite sau sancționate de statul roman și constituie un sistem extrem de vast și de complex, format dintr-o multitudine de ramuri și instituții juridice.

Deși inițial dreptul era confundat cu morala și cu religia, romanii au reușit să depășească această confuzie prin crearea terminologiei juridice. Cu toate acestea, străvechea confuzie persistă în unele texte clasice:

❖ *Iurisprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia* (Jurisprudența este cunoașterea lucrurilor divine și umane, știința a ceea ce este drept și nedrept).

❖ *Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum quique tribuere* (Principiile dreptului sunt acestea: a trăi în mod onorabil, a nu vătăma pe altul, a da fiecăruia ce este al său)

❖ *Ius est ars boni et aequi* (Dreptul este arta binelui și a echitabilului).

Vitalitatea excepțională a dreptului roman a dat naștere unor cercetări aprofundate.

Școlile de drept roman au fost:

la Ravenna (secolul VII e. n.);

la Pavia (secolul al X-lea);

Școala glosatorilor (secolul al XI-lea);

Școala postglosatorilor (secolul al XIV-lea);

Școala istorică a dreptului roman (secolul al XVI-lea - Franța);

Noua școală istorică a dreptului roman (secolul al XIX-lea - Germania).

Publicum ius est quod ad statum rei romane spectat; privatum quod ad singulorum utilitatem” (Dreptul public este cel care se referă la organizarea statului roman, iar dreptul privat la interesele fiecăruia).

2. Importanța dreptului privat roman

Studiul dreptului roman prezintă importanță, pentru că, pentru prima oară în istoria lumii, romanii au creat alfabetul juridic, terminologia juridică, încât în societatea romană ideile juridice erau exprimate într-un limbaj aparte, special. Acest limbaj este de o mare precizie, funcționează într-un sistem logic extrem de sever, oferă posibilitatea realizării unor ample sinteze, precum și posibilitatea construirii unor figuri juridice simetrice.

Studiul dreptului roman are o importanță și o semnificație aparte pentru poporul român, deoarece dreptul românesc s-a format și a evoluat sub influența dreptului roman.

Această influență s-a manifestat, în mod pregnant, în trei momente principale:

- formarea dreptului feudal românesc nescris;
- elaborarea legiurilor românești feudale scrise;
- elaborarea codurilor românești burgheze (moderne).

§ 3. Diviziunile dreptului roman

Dreptul privat roman se subdivide în:

- drept civil (*ius civile*);
- dreptul ginților (*ius gentium*);
- dreptul natural (*ius nature*).

Dreptul civil roman se mai numește și drept quiritar (*ius quiritorium*) sau drept al cetățenilor romani, care se numeau și quirii.

Cunoaște trei accepțiuni :

- reglementează relațiile dintre cetățeni;
- se confundă cu jurisprudența;
- se confundă cu întreg dreptul privat roman, mai puțin dreptul pretorian.

Dreptul ginților (*ius gentium*) desemnează totalitatea normelor de drept ce reglementează relațiile dintre cetățeni și peregrini.

Într-o altă accepțiune (Titus Livius), dreptul ginților desemnează totalitatea normelor de drept care reglementează relațiile dintre statele cetăți ale antichității, ceea ce în zilele noastre ar corespunde dreptului internațional public.

În al treilea înțeles, dreptul ginților se confundă cu dreptul natural (*ius nature*).

Dreptul natural este definit de către jurisconșulții clasici romani ca fiind un sistem de norme de drept care se aplică tuturor popoarelor în toate timpurile. Ba mai mult, spune Ulpian, se aplică tuturor viețuitoarelor. Această concepție este considerată de romaniști ca fantezistă și falsă.

TEME

Definiți dreptul privat roman.

Ce definiții au dat romanii dreptului și științei dreptului în epoca clasică și postclasică din care rezultă persistența vechii confuzii între drept, morală și religie.

Ce școală de drept roman a fost fondată în secolul al XIV-lea și ce finalitate a avut aceasta?

Prin ce s-a remarcat Școala istorică de drept roman creată în secolul al XVI-lea în Franța?

Cum a definit Ulpian dreptul public și dreptul privat?

Arătați momentele principale în care s-a manifestat pregnant influența dreptului roman asupra formării și evoluției dreptului românesc.

Definiți dreptul civil roman, dreptul ginților și dreptul natural.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Emil Molcuț, **Drept privat roman**, Editura Universul Juridic, București, 2007

C. Șt. Tomulescu, **Drept privat roman**, București, 1978

Vi. Hanga, **Tratat de drept roman**, București, 1978

Paul Frederic Girard, **Manuel élémentaire de droit romain**, septième édition, Librairie Arthur Rousseau et Cie, Paris, 1924

S. G. Longinescu, **Elemente de drept roman**, București, 1929

Luca I. Cranciova, **Echitatea în dreptul roman**, teză de doctorat, Universitatea din București, 1937.

Capitolul al II-lea. PRIVIRE ISTORICĂ

§ 1. Fondarea Romei

Istoria Romei a fost periodizată în felul următor:

- **perioada democrației militare** (753 î. e. n. până la jumătatea secolului al VI-lea î. e. n.);

În evoluția sa, statul roman a îmbrăcat mai multe forme:

- **regalitatea în formă statală** (jumătatea secolului al VI-lea î. e. n. - anul 509 î. e. n.);

- **republica** (509 î. e. n. - 27 î. e. n.);

- **imperiul** a fost fondat în anul 27 î. e. n. și cunoaște, la rândul său, două faze de evoluție:

- principatul (27 î. e. n. - 284 e. n.);

- dominatul (284 e. n. - 565 e. n.).

§ 2. Epoca prestatală a Romei

A. Structura socială a Romei în epoca prestatală

Roma a fost fondată de trei triburi, numite și triburi fondatoare: latinii, sabinii și etruscii.

Populația era împărțită în două mari grupuri sociale:

patricienii – erau membrii triburilor fondatoare, precum și urmașii acestora;

plebeii.

B. Organizarea conducerii sociale

Factorii de conducere socială au fost în număr de trei:

Comitia curiata;

regele;

Senatul.

În competența *Comitiei curiata* intrau:

- alegerea regelui;
- soluționarea problemelor majore ale cetății;
- judecarea celor vinovați de crime grave.

Regele era conducătorul militar și civil al cetății. Putea convoca Adunarea poporului. Soluționa eventualele conflicte ce se puteau declanșa între ginți.

Senatul era format din șefii ginților. Era chemat să-l

sfătuiască pe rege și să confirme hotărârile Adunării poporului.

§ 3. Apariția statului roman. Reformele lui Servius Tullius

Pentru a pune capăt conflictului dintre patricieni și plebei, regele Servius Tullius a înfăptuit două reforme:

- socială – a împărțit întreaga populație a Romei în 5 categorii sociale pe criteriul averii;
- administrativă – a împărțit întreg teritoriul Romei în triburi (cartiere).

§ 4. Regalitatea în formă statală

A. Organizarea socială

În această perioadă s-a adâncit conflictul dintre patricieni și plebei, ce fusese generat de factori economici, politici și juridici.

Astfel:

- **în plan economic** toate pământurile cucerite de la dușmani treceau în proprietatea statului cu titlu de *ager publicus*, după care erau date spre folosință numai patricienilor.

- **în plan politic**, după reforma lui Servius Tullius, plebeii au obținut accesul doar la lucrările *Comitiei centuriata*, nu și la lucrările *Comitiei curiata*;

- **în plan juridic**, normele de drept roman erau aplicabile numai în forma obiceiului juridic, dar acele obiceiuri juridice erau ținute în secret de către pontifi, care proveneau din rândul patricienilor.

În această epocă - a regalității - pe lângă aceste două categorii, apar și sclavia, care avea un caracter domestic.

B. Organizarea statului

Din punct de vedere politic, Roma a fost condusă de trei factori constituționali:

- Adunările poporului;
- regele;
- Senatul.

Adunările poporului erau în număr de două:

- *Comitia centuriata* - avea atribuțiuni de ordin legislativ, electiv și judecătoresc;

- *Comitia curiata* - exercita atribuțiuni în domeniul religios și în domeniul dreptului privat.

Regele exercita atribuțiuni de ordin militar, administrativ, judecătoresc și religios.

Senatul s-a transformat într-un organism de stat. Exercita numai un rol consultativ și aproba hotărârile adunărilor poporului.

§ 5. Republica

A. Structura socială

În epoca Republicii distincția între patricieni și plebei s-a menținut până în secolul al III-lea î. e. n., când cele două categorii sociale s-au nivelat.

Au apărut noi categorii sociale:

- cavalerii;
- nobilii;
- proletarii;
- sclavii.

B. Organizarea de stat

Din punct de vedere politic, în epoca Republicii, factorii constituționali au fost:

Adunările poporului;

Senatul;

magistrații.

Adunările populare au fost în număr de patru:

- *Comitia centuriată*;
- *Comitia curiata*;
- *Concilium plebis*;
- *Comitia tributa*.

Senatul a deținut locul central în viața politică a Romei, în sensul că dirija politica externă, administra provinciile, administra tezaurul public, asigura respectarea tradițiilor și moravurilor poporului roman.

Magistrații erau înalți demnitari ai statului, învestiți cu

atribuții militare, administrative și judiciare.

Magistraturile romane nu erau constituite într-un sistem ierarhic. Totuși, unele dintre acestea erau considerate a fi mai importante, deoarece unii dintre magistrați se bucurau de:

- *imperium*;
- *potestas*.

Imperium cuprinde dreptul de a comanda armata, de a convoca poporul în adunări, precum și puterea judecătorească (civilă, penală, administrativă). Se bucurau de *imperium* consulii, pretorii și dictatorii.

Potestas desemna numai dreptul de a administra. De *potestas* se bucurau questorii, cenзорii, edilii și tribunii plebei.

§ 6. Imperiul

A. Principatul

A1. Organizarea socială

În această perioadă apar mutații profunde în structurile sociale romane.

Polii opuși ai societății erau:

- *humiliores* (cei săraci);
- *honestiores* (cei bogați, cei onorabili).

Fenomenul sclavagismului este într-o continuă descreștere, lucru ce conduce la apariția unei noi categorii sociale, și anume cea a **colonilor**.

A2. Organizarea politică

Din punct de vedere formal, puterea era exercită de către:

împărat;
Senat;
magistrați.

Senatul, din punct de vedere formal, are o competență sporită, însă, în fapt, puterea sa era limitată voinței imperiale.

Pe lângă vechile **magistraturi** sunt create altele noi:

B. Dominatul

B1. Organizarea socială

În epoca Dominatului, evoluția structurilor sociale continuă.